

Postawy nauczycieli wobec ucznia z dysleksją

Nabycie umiejętności pisania i czytania w toku pierwszych lat nauki szkolnej umożliwia zdobywanie wiedzy na kolejnych etapach kształcenia, rozwija intelektualnie, dostarcza przeżyć emocjonalnych i estetycznych, i wreszcie przygotowuje do uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym. Ogólne wymagania jakie stawia współczesna szkoła przed uczniem, dotyczą przede wszystkim tego, by uczeń płynnie opanował umiejętności czytania i pisania. Problemem staje się sytuacja, gdy uczeń mimo własnego wysiłku, nauczycieli i rodziców, nie może osiągnąć tych umiejętności w stopniu zgodnym z oczekiwaniami w stosunku do jego wieku, rozwoju umysłowego i klasy do której uczęszcza. Trudności te mogą być przyczyną coraz bardziej uogólniających się niepowodzeń szkolnych, a w późniejszym okresie zakłócać jego kształcenie się zawodowe i funkcjonowanie w pracy. Jeżeli te trudności występują jako izolowane, wówczas nazywane są specyficznymi trudnościami w uczeniu się czytania i pisania (dysleksją, dysortografią i dysgrafią). Uczniowie dyslektyczni mający specyficzne trudności w nauce czytania i pisania sprawiają szkole wiele kłopotów. Wymagają specjalistycznej opieki, intensywnych i częstych ćwiczeń, odrębnych metod nauczania, tolerancji i pełnej aprobaty ze strony szkoły, rodziny i całego środowiska. Nauczyciele często przypisują tym dzieciom lenistwo, a przecież przyczyny tego zjawiska są bardziej złożone. Jak wynika z dotychczasowych badań i literatury przedmiotu są one skutkiem deficytów rozwoju funkcji percepcyjno-motorycznych dziecka, które poza tym prawidłowo funkcjonuje intelektualnie. W relacjach nauczyciel – dziecko, w których dziecko pełni rolę ucznia, szczególne znaczenie odgrywa postawa nauczyciela prezentowana podczas codziennych spotkań z uczniem w szkole. Obowiązkiem nauczyciela jest „kierowanie się dobrem uczniów, troską o ich zdrowie, a także szanowanie godności osobistej ucznia, oraz rozwijanie w jak najpełniejszym zakresie osobowości, talentów oraz zdolności umysłowych i fizycznych dziecka”. Jest to możliwe tylko wówczas, gdy nauczyciel podejmie trud poznania dziecka, a więc zarówno jego możliwości, jak i ograniczeń. W sytuacji ucznia z dysleksją ma to ogromne znaczenie dla jego kariery szkolnej i osiągnięcia sukcesów w życiu. Dlatego celem podjętych i prezentowanych w tym artykule badań była diagnoza postaw nauczycieli wobec uczniów dyslektycznych i uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jaka jest wiedza badanych nauczycieli na temat dysleksji ?
2. Jaki jest emocjonalny stosunek badanych do uczniów dyslektycznych ?
3. Jakie zachowania deklarują badani wobec uczniów ze specyficznymi trudnościami w nauce ?
4. Jakie czynniki miały wpływ na kształtowanie się postaw nauczycieli wobec uczniów z dysleksją ?

Badania zostały przeprowadzone w listopadzie 2002 r. Objęto nimi nauczycieli z kilku wrocławskich szkół podstawowych i gimnazjum.. Badania były anonimowe, bowiem chodziło o uzyskanie możliwie szczerych odpowiedzi. Ankiety były rozdawane przez pedagogów szkolnych w wybranych szkołach. Wypełnione kwestionariusze zwracano pedagogom, którzy przekazali je autorce pracy. Badaniami objęto 74 nauczycieli. W charakterystyce badanych uwzględniono następujące cechy społeczno-demograficzne jak: płeć, wykształcenie, staż pracy w szkole. Wśród badanych większość stanowiły kobiety. 96% ogółu badanych posiadało wykształcenie wyższe. W badanej grupie większość stanowili nauczyciele z doświadczeniem w pracy pedagogicznej bowiem staż pracy większości wahał się od 6 do 21 lat w tym, staż pracy najwyższego odsetka tj. 28% badanych wynosił od 11-15 lat. 19% badanych posiadało staż pracy pedagogicznej od 18-20 lat, a staż pracy 17% ogółu badanych wynosił 21 i więcej lat. W badanej grupie większość tj. 93% stanowili nauczyciele nauczania zintegrowanego. Nauczyciele języka polskiego to 14% ogółu badanych, nauczyciele wychowania fizycznego 9%. W grupie badanych 8% stanowili pedagodzy specjaliści, 7% nauczyciele języków obcych, po 4% nauczyciele przyrody i historii po 3% nauczyciele matematyki, geografii i informatyki. Pozostali to nauczyciele plastyki(1%), religii(1%) i chemii(1%). Analiza wyników badań umożliwiła sformułowanie następujących wniosków. Większość nauczycieli tj. 74% ogółu badanych określa swoją wiedzę o dysleksji jako wystarczającą, zaś 4% za gruntowną. Do zupełnej niewiedzy przyznaje się 4% nauczycieli. Natomiast 18% badanych uważa swoją wiedzę o dysleksji za małą lub ograniczoną. Wiedza nauczycieli o dysleksji w zakresie terminologii, etiologii i symptomach jest zróżnicowana, Większość badanych nauczycieli potrafi poprawnie zdefiniować pojęcie dysleksji oraz wymienić jej objawy. Największy odsetek 73% ogółu badanych wymienił kilka objawów zgodnie z poglądami zawartymi w literaturze przedmiotu. Dość duża grupa badanych nauczycieli, bo aż 22% nie wymieniła żadnego z objawów dysleksji. 40% ankietowanych nie umiało podać prawidłowo przyczyn specyficznych trudności w uczeniu się. Pojawiały się

opinie, że przyczyną dysleksji jest upośledzenie umysłowe, brak stymulacji środowiskowej, wady wzroku lub słuchu. Większość badanych nauczycieli dostrzega potrzeby uczniów z dysleksją. Najwięcej ankietowanych (77%) wskazuje na zwolnienie ich z oceny za poprawność ortograficzną i graficzną pisma, podkreślając, że nie zwalnia ich to z pracy w pokonywaniu swoich trudności. 60 % nauczycieli uważa, że w pracy z uczniem z dysleksją należy dostosować do jego możliwości, wydłużyć limit czasu na sprawdzianach, pomagać w czasie lekcji np. w odczytywaniu treści z tablicy. Badani nauczyciele wykazali się dobrą znajomością dotyczącą możliwości pomocy jakiej można udzielić dyslektykom. Wiedzą, że uczniowie ze stwierdzoną dysleksją mają prawo do wielu ulg. Są to m.in. wydłużenie czasu na sprawdzianach, korzystanie podczas sprawdzianów ze słownika ortograficznego czy ustne odpytywanie, zamiast pisania sprawdzianów. Wiedzę o dysleksji ankietowani zdobywają głównie poprzez własne doświadczenie 43%, ze środków masowego przekazu 22%, od innych nauczycieli 42% oraz w wyniku uczestnictwa w szkoleniach lub studiach podyplomowych 18%. Do podstawowej literatury wykorzystanej przez badanych zalicza się pracę B. Sawy, Jeżeli dziecko źle czyta i pisze oraz M. Bogdanowicz, O dysleksji czyli specyficznych trudnościach w czytaniu i pisaniu – odpowiedzi na pytania rodziców i nauczycieli. Wśród innych wymieniono prace J. Jastrzęb, H. Spionek, J. Mickiewicz, E. Górniewicz. Wielu nauczycieli wymienia czasopisma naukowe i pedagogiczne jak: Życie Szkoły i Problemy Opiekunów-Wychowawców. Niestety spora grupa nauczycieli (28%), nie potrafiła podać żadnego tytułu. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że uczeń dyslektyczny ma trudności w opanowaniu pisowni zgodnej z regułami ortograficznymi. Jego zeszyty są pełne błędów, a oceny za prace pisemne często obniżane za poprawność ortograficzną. Istotne więc było zbadanie jakie są nastawienia badanych nauczycieli w kwestii zwolnienia uczniów z oceny za poprawność ortograficzną lub graficzną pisma. Uzyskane wyniki wskazują, że większość nauczycieli tj. 77% badanych opowiada się za zwolnieniem uczniów dyslektycznych z oceny za błędy ortograficzne lub poziom graficzny pisma. 23% ogółu badanych nie daje uczniom prawa do takiej ulgi. Są w tej grupie poloniści (19%), niewielka grupa nauczycieli nauczania zintegrowanego i plastyki. Wśród badanych przeważały opinie, że korzystniejszą formą pomocy jest złagodzenie wymagań edukacyjnych i zobowiązanie ucznia do pracy nad przezwyciężaniem swoich trudności. Większość nauczycieli uważa swój stosunek do uczniów z dysleksją za pozytywny. Dostrzega i rozumie problemy w nauce takich uczniów, respektuje w pracy z nimi opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej i wymienia wiele sposobów pomocy uczniom z dysleksją. Ankietowani są zgodni, że uczniowie dyslektyczni wymagają specjalistycznej pomocy, a podstawą rozpoczęcia terapii pedagogicznej jest rzetelna diagnoza. Nieliczna grupa badanych uważa, że uczeń ze specyficznymi trudnościami w nauce czytania i pisania może pomóc sobie sam, nie ma prawa do żadnych ulg w szkole lub jest to problem poradni. Większość nauczycieli twierdzi, że dysleksja jest zaburzeniem, którego nie można do końca przezwyciężyć ale przynajmniej należy spróbować złagodzić jej objawy. Ponad połowa badanych podejmuje działania aby pomóc uczniom z dysleksją. Wielu nauczycieli obniża kryterium oceniania, udziela uczniom pomocy w czasie lekcji, stosuje dodatkowe ćwiczenia utrwalające materiał ortograficzny, nie odpytuje z czytania przed całą klasą. Jednym z czynników mających wpływ na kształtowanie się postaw wobec ucznia z dysleksją jest poziom wiedzy nauczycieli na temat dysleksji, jej objawów i przyczyn, potrzeb i możliwości pomocy uczniom. Im większy jest poziom wiedzy nauczycieli w tym zakresie tym bardziej uczeń może liczyć na kompetentną pomoc nauczyciela, życzliwość i zrozumienie jego trudności, a przede wszystkim ma szansę pozbyć się poczucia „bycia innym”, które często towarzyszy mu w szkole. Kolejnym czynnikiem, który ma wpływ na kształtowanie postaw nauczycieli jest obecność w rodzinie osób z dysleksją. Wśród ankietowanych aż 26% nauczycieli podaje, że w jego rodzinie są przypadki dysleksji. Wydaje się oczywiste, że nikt bardziej nie zrozumie dyslektyka niż osoba, która ma podobne problemy lub na co dzień pomaga własnemu dziecku w przezwyciężaniu jego trudności.

Podsumowując uzyskane wyniki badań można stwierdzić, że:

- Wszyscy nauczyciele, bez względu na rodzaj nauczanego przedmiotu, powinni posiadać wiedzę o różnego rodzaju trudnościach w nauce uczniów, tak aby każdy uczeń mógł liczyć na kompetentną pomoc nauczyciela.
- Nauczyciel nauczania zintegrowanego jako pierwszy powinien dostrzec symptomy dysleksji u swoich uczniów, aby odpowiednio wcześniej udzielić im pomocy, zapobiegając niepowodzeniom szkolnym.
- Pracę wyrównawczą z dzieckiem należy zacząć od postawienia diagnozy psychologiczno-pedagogicznej i jak najszybciej kierować uczniów na badania w poradni.
- Zadaniem pedagoga szkolnego i wychowawcy klasy jest stałe kontrolowanie czy prawo ucznia do obniżenia wymagań edukacyjnych w zakresie poprawności ortograficznej jest naprawdę respektowane przez wszystkich nauczycieli uczących dziecko.

- Ponieważ każdy uczeń ze specyficznymi trudnościami w nauce ma prawo do uczestniczenia w zajęciach terapii pedagogicznej, należy zagwarantować kompleksową opiekę pedagogiczną i psychologiczną (zespoły korekcyjno-kompensacyjne, terapia indywidualna, klasy terapeutyczne) na terenie szkoły i poradni specjalistycznych.
- Aby nie dopuścić do sytuacji, w której nauczyciele dowiadują się o istnieniu specyficznych trudności w nauce, dopiero w chwili, gdy spotykają ucznia posiadającego omawiane trudności, w programach wszystkich szkół wyższych kształcących nauczycieli, powinny znaleźć się obowiązkowe zajęcia na temat specyficznych trudności w uczeniu się.

Autor artykułu:

mgr Iwona Wojciechowska

Bibliografia.

- A.Bentyn, Prawo dziecka do nauki. W: Konwencja o Prawach Dziecka: wybrane zagadnienia prawne i socjalne, Polski Komitet Unicef, Warszawa 1994.
- M.Bogdanowicz., Model kompleksowej pomocy osobą z dysleksją rozwojową-ocena stanu Wychowawcza, nr 3/1999.
- M.Bogdanowicz, O dysleksji czyli specyficznych trudnościach w czytaniu i pisaniu - odpowiedzi na pytania rodziców i nauczycieli, Lubin 1994.
- L.Kłós ,Kiedy mamy do czynienia z dysleksją, dysortografią, dysgrafią, Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze, nr4/99.
- M. Łobocki, Metody badań pedagogicznych, Warszawa 1984.
- T.Mądrzycki, Psychologiczne prawidłowości kształtowania się postaw, Warszawa 1977.
- J. Mickiewicz, Jedyńka z ortografii?, Toruń 1997.
- H. Spionek Zaburzenia rozwoju uczniów a niepowodzenia szkolne, Warszawa 1975.
- M.Szurmiak Podstawy reedukacji uczniów z trudnościami w czytaniu i pisaniu, Warszawa 1987.
- A.Tomaszewska Prawo do nauki dziecka z dysleksją rozwojową w świadomości nauczycieli, Kraków 2001.